Journal of Scientific Papers “Social development & Security”
home page: <https://paperssds.eu/index.php/JSPSDS/>

Spartak Hohoniants (2019) Osnovni pokaznyky otsynyuvannya rivnya voyennoyi nebezpeky [The main indicators for assessing the level of military danger]. *Social development & Security*. 9 (2), 3–13.
DOI: <http://doi.org/10.33445/sds.2019.9.2.1>

Основні показники оцінювання рівня воєнної небезпеки

Спартак Гогонянц

Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського,
проспект Повітрофлотський, 28, м. Київ, 03049, Україна,
e-mail: hohoniants@gmail.com
к.військ.н., старший науковий співробітник,
Начальник науково-дослідного відділу

Article history:

Received: January, 2019

1st Revision: February, 2019

Accepted: April, 2019

DOI: 10.33445/sds.2019.9.2.1

УДК. 321:351.86

Анотація: В статті розглядаються підходи щодо вибору показників воєнної небезпеки для здійснення оцінювання загроз національним інтересам держави. Зосереджується увага на гострій потребі ретельного ставлення до аналізу динаміки зміни воєнно-політичної обстановки і оцінки рівня воєнної небезпеки для України. Сформульована необхідність використання наукового підходу до прогнозу рівня воєнної небезпеки для України, як геополітичного гравця.

Проведений огляд існуючих наукових досліджень та публікацій фахівців у галузі стратегії національної безпеки з питань дослідження загроз національним інтересам у воєнній сфері

засвідчив, що існуючі підходи достатньо розвинуті і інформативні. У проведених дослідженнях воєнна небезпека розглядається як потенційна можливість будь-якої держави (групи держав) щодо застосування воєнної сили для вирішення міждержавних політичних, економічних, військових, етнічних, релігійних та інших протиріч. І ця потенційна можливість існує постійно поряд з загрозами національним інтересам України, які можуть призвести до збройного протистояння у тій чи іншій формі. В той же час, неоднозначність в окремих теоретичних положеннях породжує потребу у уточненні визначення найбільш небезпечних загроз національним інтересам у воєнній сфері, а постійні трансформації теорії воєнної безпеки держави ще більше ускладнюють вирішення цього завдання. Тому, в інтересах більш глибокої формалізації геополітичних процесів та урахування їх впливу на рівень воєнної небезпеки в статті запропоновано застосування відповідної системи показників.

Для оцінювання рівня воєнної небезпеки для України запропоновано обрати 17 показників, які в сукупності можуть бути використані у процедурах визначення рівня воєнної небезпеки для України з боку інших держав. Використання окремих значень відповідних показників воєнної небезпеки під час прогнозування зміни воєнно-політичної обстановки можуть бути використані для обґрунтування відповідних рішень в органах державного військового управління.

Ключові слова: оборона держави, національні інтереси, загрози національним інтересам, стратегічне управління, показники воєнної небезпеки, методи оцінювання воєнної небезпеки.

1. Постановка проблеми

Реалії сьогодення підтверджують імовірність військової загрози для України зі Сходу і збереження високого рівня воєнної небезпеки для України, навіть у разі встановлення тривалого перемир'я на Донбасі [1].

Події останніх років показали [1–5], що рівень воєнної небезпеки для України сьогодні безпосередньо пов'язаний із результатами поєднання комплексу військових та інформаційних заходів проти нашої держави з боку Російської Федерації, що проводяться у формі “гібридної війни” з широким використанням технологій залякування й деморалізації основних соціальних груп.

За таких умов, важливим завданням вищого керівництва держави є вибір доцільної моделі розвитку геополітичної стратегії, реалізація якої забезпечить рівень воєнної безпеки, за якого Україна увійде до кола розвинених країн світу і стане повноцінним суб'єктом міжнародних відносин [2; 3–6].

Отже, одним із визначальних аспектів державної політики України з питань національної безпеки є зовнішній аспект воєнної політики [1; 7]. Даний напрям потребує розвитку теорії та практики визначення рівня воєнної небезпеки для України з боку країн, з якими не вирішені протиріччя. У зв'язку з цим, актуальним є завдання розроблення науково обґрунтованих заходів, які, з одного боку, забезпечать стримування войовничих настроїв Російської Федерації від застосування військової сили, а з іншого боку, не вимагали б надмірних (у частці від валового національного продукту) фінансових витрат і матеріальних ресурсів.

Але, безумовно, рівень воєнної небезпеки характеризується більш широким переліком показників, які у найбільшому ступені впливають на розвиток воєнно-політичної обстановки і характер напруженості між країнами. Це вимагає більш ретельно ставлення до аналізу воєнно-політичної обстановки і оцінці тенденцій зміни рівня воєнної небезпеки для України в часі. Але для цього необхідне використання відповідного наукового підходу.

2. Аналіз останніх досліджень та публікацій

Аналіз останніх досліджень, публікацій показує, що питання воєнної небезпеки в тій чи іншій формі розглядались у роботах таких вчених, як І. С. Руснак, А. М. Сиротенко, В. П. Горбулін, В. О. Косєвцов, І. М. Вороб'єв, В. Ю. Богданович, С. М. Нечхаєв та інших [4–6; 8–11].

Узагальнюючі їх погляди можна визначити, що воєнна небезпека розглядається як потенційна можливість будь-якої держави (групи держав) щодо застосування воєнної сили для вирішення міждержавних політичних, економічних, військових, етнічних, релігійних та інших протиріч. Ця потенційна можливість існує постійно разом із існуванням явищ і чинників, що створюють небезпеку життєво важливим національним інтересам України, які можуть призвести до збройного протистояння у тій чи іншій формі. У залежності від обставин і рівня напруженості у стосунках із деякими сусідніми державами,

ступеня реалізації їх воєнно-політичних інтересів, рівень цієї небезпеки може змінюватися.

Відсутність чіткого уявлення про сутність воєнної небезпеки у ході вирішенні завдань воєнного будівництва може призвести або до неприпустимого ослаблення обороноздатності країни, або до значного обтяження економіки воєнними витратами, а в деяких випадках – до виникнення воєнної загрози. В останньому випадку рівень воєнної небезпеки виступає характеристикою напруженості воєнно-політичних відносин між країнами. Тому, воєнна небезпека, як фундаментальне поняття воєнної науки, повинна виступати базисним елементом при виробленні концептуальних положень воєнної доктрини, головних питань воєнного будівництва.

Можна стверджувати, що воєнна небезпека не зникне, доки існують конфронтаційні інтереси держав, підтримується боездатний стан збройних сил, за якого вони спроможні вести воєнні (бойові) дії, а також удосконалюється інфраструктура, яка забезпечує їх ефективне бойове застосування.

У методологічному аспекті рівень воєнної небезпеки залежить від багатьох обставин, які охоплюють: характер існуючих між державами або іншими суб'єктами політики протиріч; наявності у них матеріальної бази для ведення збройної боротьби; відношення керівництва до застосування воєнного насилля як засобу для вирішення політичних та інших протиріч [5–6; 8–11].

Виходячи з цього, можна стверджувати, що воєнна небезпека має місце завжди, але її рівень визначається, по-перше, наявністю у потенційного агресора інтересів до якійсь країни – об'єкту агресії, для досягнення яких може бути використана воєнна сила, по-друге, складом і станом збройних сил, здатних вести наступальні дії, а також наявністю інфраструктури, яка забезпечує їх ефективне використання; по-третє, впевненістю воєнно-політичного керівництва агресора у доцільності насилля як засобу досягнення політичної цілі [2; 5–6; 8].

3. Постановка завдання

Аналіз останніх досліджень [4–6; 8–11] показав певну неоднорідність поглядів фахівців на поняття воєнної небезпеки держави та відсутність однозначності щодо її місця у системі забезпечення національної безпеки. Ця неоднозначність породжує потребу у уточненні визначення найбільш небезпечних загроз національним інтересам у воєнній сфері, а постійні трансформації теорії воєнної безпеки держави в контексті зміни пріоритетності шляхів її забезпечення ще більше ускладнюють вирішення цього завдання. Саме в інтересах більш досконалої формалізації складних геополітичних процесів та опису їх впливу на рівень воєнної небезпеки держави в статті запропоновано застосування відповідної системи показників, опис яких, по суті, і є метою даної статті.

4. Виклад основного матеріалу

Для визначення основних складових воєнної безпеки держави доцільно використовувати трирівневий підхід описаний у [5].

Перший рівень є ідеальним – під ним розуміється повний захист кордонів, території, населення, об'єктів від засобів ураження з боку будь-якої держави або коаліції держав. Ідеальний рівень воєнної безпеки може розглядатися лише в теоретичному варіанті, так само як матеріальні і людські ресурси, які використовуються на його практичну реалізацію. Це твердження дає можливість сформулювати припущення за якої однією із складових воєнної безпеки держави будуть можливості матеріальних і людських ресурсів залучених для забезпечення воєнної безпеки держави.

Другим рівнем є життєво необхідний – це сукупність ризиків, які істотно не впливають на існування нації і держави. Розуміння вказаного рівня буде формувати таку складову воєнної безпеки держави як збиток від реалізації умов за такими характеристиками: загострення внутрішньополітичної ситуації в країні; зміни політичного курсу держави; зміна геополітичної ситуації.

Для визначення можливо допустимого збитку необхідно розрахувати оборонний потенціал держави.

Третім рівнем є необхідний – це той рівень при якому ще забезпечується відбиття агресії з боку держави супротивника, яка розглядається як можливий противник, при допустимих матеріальних збитках, екологічних і людських втратах, які не ставлять під загрозу існування нації та держави. Аналіз приведенного рівня показав, що кількісна міра воєнного потенціалу, яка визначаються і буде своєрідною складових воєнної безпеки держави.

Визначення зазначених складових воєнної безпеки держави пов'язане з даними щодо оборонного потенціалу держави, а також значення резервів, які є у державі.

Такий підхід дозволить сформулювати основні складові воєнної безпеки держави та визначити доцільні показники оцінювання рівня воєнної небезпеки для України.

Не викликає сумніву, що для визначення рівня воєнної небезпеки доцільно в першу чергу урахувувати воєнну могутність країн, з якими невирішені протиріччя будь-якого характеру. Тому, необхідно враховувати склад угруповань збройних сил держав-носіїв воєнної небезпеки, дислокацію угруповань військ і можливості їхнього впливу на об'єкти країни.

Рівень воєнної небезпеки залежить також від характеру міждержавних відносин. При цьому необхідно аналізувати як позитивні, так і негативні фактори і умови у міжнародних стосунках. Використання воєнної сили при всій розмаїтості можливих ситуацій може характеризуватися цілком визначеним спектром дій, а це вимагає врахувати [5]:

баланс сил і інтересів країн, що є оптимальною формулою двосторонніх міждержавних відносин і означає взаємну відсутність вираженої воєнної небезпеки;

стабільність на основі балансу інтересів, яка характеризується відсутністю явно означеної воєнної небезпеки для обох сторін, оскільки при цьому немає мотивів для агресії. В умовах відсутності чітко означеної воєнної небезпеки військове будівництво і підготовка збройних сил держав здійснюється з орієнтацією на евентуального противника;

стабільність на основі балансу сил, при якому допускається деякий дисбаланс інтересів, що означає наявність потенційної воєнної небезпеки, коли кожна зі сторін може розглядатися як противник;

відносна стабільність на основі врегулювання конфліктних питань;

відносна стабільність на основі стримування воєнних конфліктів, що означає наявність вираженого дисбалансу інтересів і підтримка миру тільки за рахунок стримуючих військову агресію факторів. Це відповідає реальній воєнній небезпеки з боку ймовірного противника;

нестабільність на основі дисбалансу сил і інтересів є найгіршою ситуацією й у залежності від рівня напруженості у стосунках може привести до зростання рівня воєнної небезпеки (табл.).

Слід зазначити, що двосторонні міждержавні відносини в чистому вигляді – явище рідке. Як правило, на двосторонні відносини держав накладають свій відбиток і треті країни. У залежності від характеру цих впливів двосторонні відносини між країнами можуть різко змінюватися [5-6].

Таблиця. Формула міждержавних відносин в залежності від балансу сил і інтересів

Баланс сил	Баланс інтересів	Додаткові чинники впливу	Формула міждержавних відносин
+	+		Баланс сил (оптимальна формула)
	+		Стабільність на основі балансу інтересів
+	–		Стабільність на основі балансу сил
Зміна балансу сил	–	Без загрози агресії	Відносна стабільність на основі врегулювання
+	–	Схильність до експансії	Відносна стабільність на основі стримування
–	–		Нестабільність на основі дисбалансу сил і інтересів

Баланс інтересів сторін означає [5], що їхній взаємний інтерес урегульовано на взаємоприйнятних або взаємовигідних умовах, і жодна зі сторін не прагне до одержання будь-якої односторонньої вигоди, сторони не мають ніяких претензій одна до одної. Усі виникаючі між ними проблеми вирішуються шляхом узгодження на взаємовигідних і взаємоприйнятних умовах. При цьому військова могутність двох сторін незалежно від її рівня розцінюється як необхідна ознака обороноздатності, а збройні сили – як атрибут державності. У цей час політична вага і воєнно-політична могутність, у тому числі і можливості збройних сил сторін, можуть знаходитися в різних співвідношеннях: якщо вони приблизно однакові, то має місце баланс сил, якщо одна з сторін має помітну перевагу, то існує відповідний дисбаланс.

Таким чином, можна вважати, що стабільність двосторонніх міждержавних відносин визначається, насамперед, балансом інтересів. Якщо одночасно з цим існує ще і баланс сил, то має місце ідеальний стан таких відносин, що класифікується як баланс сил і інтересів і належить до оптимальної формули

міждержавних відносин.

Якщо баланс сил відсутній, то таку ситуацію визначають як стабільність на основі балансу інтересів,

При дисбалансі інтересів, рівновазі сил сторін і наявності стримуючого фактора від збройної агресії через високу для обох сторін очікувану величину втрат виникає стабільність на основі балансу сил.

Баланс сил є необхідним, але недостатньою умовою досягнення дійсної стабільності в міжнародних відносинах. Радикальним шляхом забезпечення стійкого стану стабільності й усунення воєнної небезпеки є досягнення балансу інтересів [1; 5; 9–11].

У випадку, коли при дисбалансі інтересів, співвідношення сил змінюється на користь однієї з сторін і для цієї сторони відношення виграшу до втрат таке, що не є для неї мотивом, що спонукує до розв'язання воєнної агресії для досягнення своїх цілей, то виникає ситуація, обумовлена як відносна стабільність на основі врегулювання.

Якщо існує виражений дисбаланс інтересів і одна з сторін має схильність до експансії стосовно іншої сторони, але співвідношення сил є приблизно рівним, то виникає ситуація відносної стабільності на основі стримування. Якщо ж співвідношення сил складається на користь схильної до експансії сторони, то відносна стабільність поступається місцем нестабільності на основі дисбалансу сил і інтересів [9–11].

Дослідження міждержавних відносин, аналіз геополітичних реалії і існуючого розподілу національних інтересів і воєнної потужності між державами світу дозволяють виявити дисбаланс національних інтересів і виділити ті держави, що на прогнозований період часу можуть потенційно складати воєнну небезпеку для країни, завчасно встановити тенденції нагромадження протиріч, напрямку еволюції "центрів сил" (воєнно-політичних блоків і союзів) і характер їхнього впливу на воєнну безпеку країни [1–5; 9–11].

Проведений аналіз свідчить [5], що показниками оцінювання рівня воєнної небезпеки для України з боку інших держав можуть бути:

наявність територіальних претензій до України (посягання на державний суверенітет);

ступінь підтримки сепаратистських сил в Україні;

співвідношення бойових потенціалів;

річний приріст воєнних асигнувань;

прагнення до домінування в регіоні;

рівень зацікавленості у стратегічних сировинних ресурсах України;

рівень боротьби за українські ринки збуту;

наявність потенційних загроз сусіднім країнам з боку провідних держав Європи та світу;

наявність значних угруповань військ (сил) поблизу кордонів України;

зацікавленість у встановленні контролю за стратегічними об'єктами й комунікаціями України;

рівень впливу закордонних релігійних центрів на конфесії в Україні;

заяви й акції, які дискредитують внутрішню і зовнішню політику України;

ступінь соціальної напруженості у сусідніх країнах;
 рівень військового співробітництва з Україною;
 тероризм та інші спроби втручання у внутрішні справи України;
 рівень політичної нестабільності в країнах;
 ступінь впливу військових на внутрішню і зовнішню політику держав.

Очевидно, що перелічені показники оцінювання рівня воєнної небезпеки для України повинні розглядатися тільки в сукупності, оскільки між ними існує певний взаємозв'язок, а за обраними показниками, у подальшому, можна визначити рівень воєнної небезпеки для України з боку інших держав.

Для визначення сукупності умов, що можуть створювати воєнну небезпеку для України, необхідно визначити ті, які будуть формувати загрози національним інтересам України.

На рис. показаний пріоритетний ряд показників оцінювання рівня воєнної небезпеки для України [5].

Як видно, важливими чинниками зростання рівня воєнної небезпеки для України, слід вважати: активізацію тероризму та інших спроб втручання в її внутрішні справи з боку сусідніх держав, соціальну напруженість в цих країнах; наявність територіальних претензій до України (посягання на її державний суверенітет); підтримку сепаратистських сил в Україні, а також поширення заяв та акцій, що дискредитують внутрішню і зовнішню політику України.

Рис. Пріоритетний ряд показників воєнної небезпеки для України

Необхідно урахувувати (про це свідчать історичні приклади), що перетинання інтересів різних країн і їхній дисбаланс не обов'язково стимулюють посилення воєнної напруженості між ними. Для контролю над ситуацією і посилення свого впливу країни можуть використовувати економічний і політичний тиск, погрози, провокації тощо. У цілому приріст економічного потенціалу країни, демографічні зміни й інші чинники істотно впливають на діапазон конфліктних протиріч між Україною та сусідами.

Перелічені ключові елементи існують у конкретних умовах воєнно-

політичної обстановки і формують ризики у воєнній сфері. Динаміка і спрямованість розвитку воєнно-політичної обстановки як сукупності воєнно-політичних відносин держав, їхніх блоків і коаліцій повинна оцінюватися і прогнозуватися не тільки з погляду інтересів країни, але і на основі аналізу аналогічних елементів системи забезпечення воєнної безпеки інших держав. Це дозволить оцінювати рівень воєнної небезпеки та можливості своїх збройних сил за однаковими показниками і розглядати не абсолютний, а відносний характер самих стосунків.

Джерела і рівні воєнної небезпеки можуть визначатися звичайно при застосуванні ситуаційних моделей. З їхньою допомогою можна одержати відповідь на питання про те, які з чинників воєнної небезпеки мають тенденцію до зростання і як реагувати на ці зміни.

Своєчасне виявлення джерел і тенденцій до зростання рівня воєнної небезпеки буде сприяти недопущенню їхнього переходу в стан безпосередньої воєнної загрози.

5. Висновки і перспективи подальших досліджень

Таким чином, з аналізу чинників, що впливають на рівень воєнної небезпеки, випливає, що вони здійснюють комплексний вплив, а тому у цілому визначення рівня воєнної небезпеки повинно базуватися на обґрунтованому науково-методичному апараті.

В умовах геополітичних змін у Східній Європі, загострення воєнно-політичної обстановки, поглиблення протиріч між державами ускладнюються проблеми реалізації національних інтересів країн, знижується ефективність реалізації обґрунтованої зовнішньої політики, а тому вимагається більш повне виявлення глибинних воєнно-політичних та економічних інтересів сусідніх держав, оцінювання рівня воєнної небезпеки з боку кожної з сусідніх держав.

Оцінювання рівня воєнної небезпеки для України дає змогу визначити рівень напруженості у стосунках між державами і визначити заходи щодо її зниження.

Воєнна небезпека для України може оцінюватись із застосуванням методів багатомірного порівняльного аналізу за сімнадцятьма підібраними показниками оцінювання рівня воєнної небезпеки. А наявність багатоваріантної воєнної небезпеки з боку Російської Федерації, яка під впливом тих чи інших дестабілізуючих чинників, може призвести до загострення міжнародних відносини і негативного впливу на безпеку не тільки у регіоні, але і у Європі в цілому.

Author details (in Russian)

Основные показатели оценки уровня военной опасности

Спартак Гогоняц

Национальный университет обороны Украины имени Ивана Черняховского,

*проспект Воздухофлотский, 28, г. Киев, 03049, Украина,
e-mail: hohoniants@gmail.com
к.воен.н., старший научный сотрудник
Начальник научно-исследовательского отдела*

Аннотация: В статье рассматриваются подходы к выбору показателей военной опасности для оценивания угроз национальным интересам государства. Сосредотачивается внимание на острой необходимости тщательного отношения к анализу динамики изменения военно-политической обстановки и оценки уровня военной опасности для Украины. Сформулирована необходимость использования научного подхода к прогнозу уровня военной опасности для Украины, как геополитического игрока.

Проведенный обзор существующих научных исследований и публикаций специалистов в области стратегии национальной безопасности по вопросам исследования угроз национальным интересам в военной сфере показал, что существующие подходы достаточно развиты и информативны. В проведенных исследованиях военная опасность рассматривается как потенциальная возможность любого государства (группы государств) по применению военной силы для разрешения межгосударственных политических, экономических, военных, этнических, религиозных и других противоречий. И эта потенциальная возможность существует постоянно рядом с угрозами национальным интересам Украины, которые могут привести к вооруженному противостоянию в той или иной форме. В то же время, неоднозначность в отдельных теоретических положениях порождает потребность в уточнении определения наиболее опасных угроз национальным интересам в военной сфере, а постоянные трансформации теории военной безопасности государства еще больше осложняют решение этой задачи. Поэтому, в интересах более глубокой формализации геополитических процессов и учета их влияния на уровень военной опасности в статье предложено применение соответствующей системы показателей.

Для оценки уровня военной опасности для Украины предложено выбрать 17 показателей, которые в совокупности могут быть использованы в процедурах определения уровня военной опасности для Украины со стороны других государств. Использование отдельных значений соответствующих показателей военной опасности при прогнозировании изменения военно-политической обстановки могут быть использованы для обоснования соответствующих решений в органах государственного военного управления.

Ключевые слова: оборона государства, национальные интересы, угрозы национальным интересам, стратегическое управление, показатели военной опасности, методы оценки военной опасности.

Author details (in English)

The main indicators for assessing the level of military danger

Spartak Hohoniants

*The National Defense University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskyi,
28, Vozduhoflotsky av., Kyiv, 03049, Ukraine,
e-mail: hohoniants@gmail.com
Candidate of Military Science (PhD), Senior Researcher
Chief of Scientific Research Department*

Abstract: The article deals with approaches to the choice of indicators of military danger in order to carry out an assessment of threats to the national interests of the state. The attention is focused on the acute need for a careful attitude to the analysis of the dynamics of changes in the military-political situation and the assessment of the level of military danger for Ukraine. It is formulated the necessity of using the scientific approach to the forecast of the level of military danger for Ukraine

as a geopolitical player.

An overview of existing research and publications of specialists in the national security strategy on the investigation of threats to national interests in the military field has shown that existing approaches are sufficiently developed and informative. In conducted research, military danger is considered as the potential ability of any state (group of states) to use military force to solve interstate political, economic, military, ethnic, religious and other contradictions. And this potential opportunity is constantly threatening the national interests of Ukraine, which can lead to different forms of armed confrontation. At the same time, the ambiguity in certain theoretical positions raises the need to clarify the definition of the most dangerous threats to national interests in the military sphere, and the constant transformations of the theory of military security of the state further complicate the solution of this problem. Therefore, in the interests of deeper formalization of geopolitical processes and taking into account their impact on the level of military danger, the application of the appropriate system of indicators is proposed.

To assess the level of military danger for Ukraine, it is proposed to select 17 indicators that can be used together in the procedures for determining the level of military danger to Ukraine by other states. The use of separate values of the relevant indicators of military danger during the prediction of changes in the military-political situation can be used to substantiate the relevant decisions in the bodies of state military management.

Keywords: national defense, national interests, threats to national interests, strategic management, indicators of military danger, methods for assessing military danger.

Використана література

1. Саганюк Ф.В. та ін. Сектор безпеки і оборони України: стратегічне керівництво та військове управління. Монографія. Київ, ЦЗ МО та ГШ ЗС України, 2018. 230 с.
2. Руснак І. С. Воєнна безпека України у світлі реформування сектора безпеки і оборони. *Наука і оборона*. 2015. № 2. С. 9–14.
3. Горбулін В. П. «Гібридна війна» як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу. *Стратегічні пріоритети*. 2014. № 4. С. 5–12.
4. Сиротенко А. М., Богданович В. Ю., Свида І. Ю. Методика проектування необхідних спроможностей складових інтегрованого потенціалу протидії загрозам на виконавчому рівні. Київ, ЦНДІ ЗСУ. 2017. № 3 (81). С. 48–56.
5. Дузь-Крятченко О. П. та ін. Основи стратегії національної безпеки та оборони держави. Підручник. За заг. ред. В. М. Телелима. 3-е вид., перероб. і доп. Київ, НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2015. 620 с.
6. Богданович В. Ю., Свида І. Ю., Скулиш Є. Д. Теоретико-методологічні основи забезпечення національної безпеки України. Монографія: у 7 т. Т. 1. Теоретичні основи, методи й технології забезпечення національної безпеки України. Київ, Наук.-вид. відділ НА СБ України, 2012. 548 с.
7. Воєнна доктрина України. Затверджена Указом Президента України від 24 вересня 2015 року № 555/2015.
8. Косевцов В. О., Телелим В. М., Шевченко В. І. Оцінка стану воєнної безпеки України. *Наука і оборона*. 1998. № 2. С. 3–6.
9. Богданович В. Ю., Маначинський А. Я. Методологические основы системных исследований проблем военной безопасности государства. Київ : 2001. 172 с.
10. Косевцов В. О., Бінько І. Ф. Україна в системі військово-політичних відносин з сусідніми країнами: кількісний вимір. Київ : НІСД, 1996. 40 с.
11. Косевцов В. О., Бінько І. Ф., Матвієвський О. М. Методичний підхід до аналізу й оцінки рівня національної безпеки та її складових. *Наука і оборона*. 1995. № 1. С. 74–77.

References

1. Sahaniuk F.V. (2018) Sektor bezpeky i oborony Ukrainy: stratehichne kerivnytstvo ta viyskove upravlinnia: monohrafiia [The Ukrainian Security and Defense Sector: Strategic Leadership and Military Management: A Monograph]. Kyiv –P. 230 [in Ukrainian].
2. Rusnak I.S. (2015) Voienna bezpeka Ukrainy u svitli reformuvannia sektora bezpeky i oborony [Military security of Ukraine in the light of the reform of the security and defense sector]. *Nauka i oborona*, 2, P. 9 – 14 [in Ukrainian].
3. Horbulin V.P. (2014) “Hibrydna viyna” yak kliuchonyi instrument rosiyskoyi heostrategiyi revanshu ["Hybrid War" as a key tool for Russian geostrategy of revenge]. *Stratehichni priorityty*, P. 4 [in Ukrainian].
5. Syrotenko A.M. (2017) Metodyka proektuvannia neobkhidnykh spromozhnostey skladovykh intehrovanoho potentsialu protydyi zahrozam na vykonavchomu rivni [The necessary abilities of integrated capacity designing methodology for responding to threats at the executive level], 3 (81), 48 – 56 p. [in Ukrainian].
6. Duz-Kriatchenko O.P. Osnovy stratehiyi natsionalnoyi bezpeky ta oborony derzhavy (2015) [Fundamentals of the National Security and Defense Strategy] Kyiv, NDUU, p. 620 [in Ukrainian].
- Bohdanovych V.Y. (2012) Teoretyko-metodolohichni osnovy zabezpechennia natsionalnoyi bezpeky Ukrainy: monohrafiya: u 7 t. T.1. Teoretychni osnovy, metody y tekhnolohiyi zabezpechennia natsionalnoyi bezpeky Ukrainy [Theoretical and methodological bases for ensuring national security of Ukraine]. Kyiv, p. 548 [in Ukrainian].
7. Voyenna doktryna Ukrainy. Zatverdzhena Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 24 veresnia 2015 roku № 555/2015 [Military doctrine of Ukraine. Approved by the Decree of the President of Ukraine dated September 24, 2015, No. 555/2015] [in Ukrainian].
8. Kosevtsov V.O., Telelym V.M., Shevchenko V.I. (1998) Otsinka stanu voiennoyi bezpeky Ukrainy [Assessment of the state of military security of Ukraine]. *Nauka i oborona*, 2, 3 – 6 [in Ukrainian].
9. Bohdanovych V.Y., Manachynskyi A.Y. (2001) Metodolohicheskie osnovy sistemnykh issledovaniy problem voiennoy bezopasnosti hosudarstva [Methodological foundations of systems research on the state's military security]. Kyiv, p. 172 [in Russian].
10. Kosevtsov V.O. Ukrayina v systemi viyskovo-politychnykh vidnosyn z susidnimy krayinamy: kilkisnyi vymir (1996) [Ukraine in the System of Military-Political Relations with Neighboring Countries: Quantitative Dimension] Kyiv, NISD, p. 40 [in Ukrainian].
11. Kosevtsov V.O., Binko I.F., Matviievskyi O.M. (1995) Metodychnyi pidhid do analizu y otsinky rivnia natsionalnoyi bezpeky ta yiyi skladovykh [Methodical approach to the analysis and assessment of the level of national security and its components]. *Nauka i oborona*, 1, p. 74 – 77 [in Ukrainian].

© 2019 by the authors; Social development & Security, Ukrainian. This is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CCBY) license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).